

Římské neštěstí u Karrh (53 př. n. l.)

■ TOMÁŠ KNITTL (Brno)

V polovině 1. století př. n. l. došlo mezi dvěma starověkými státy, římskou říší a parthskou říší, k roztržce, která vyvrcholila tažením triumvira Marka Licinia Crassa a bitvou u města Karrhy roku 53 př. n. l. Dlouhou dobu se spekulovalo o důvodech tažení římského politika, o průběhu této slavné bitvy a příčinách, které vedly k porážce početnějšího a snad i lépe připraveného římského vojska. Tímto příspěvkem bych se rád pokusil tyto okolnosti objasnit a vysvětlit, a to na základě antických pramenů¹ a výzkumů předních odborníků.

Parthii jako státní útvar je možno historicky doložit přibližně od 7. a 6. st. př. n. l., kdy toto území rozkládající se mezi pohořím Alborz a řekou Atrek bylo součástí Médské, později Achaimenovské říše. Ve 3. st. př. n. l. se parthské království jako součást území Seleukovců dostalo pod nápor Skythů. Roku 247 př. n. l. vůdce skythského kmene Parnů, který přijal perské jméno Arsakés, získal moc a uchvátil parthský trůn. Od této doby se vždy Arsakovci² považovali národnostně za Parthy. Slábnoucí říše Seleukovců se stala pro ambiciózní parthské krále jednoduchým protivníkem, během jednoho století říše expandovala a ovládla rozsáhlá území právě na úkor říše Seleukovců.³

¹ Zejména se jedná o srovnávací životopisy Plútarcha a *Římské dějiny* Kassia Dióna. Sporadické zprávy se také dozvídáme z dopisů Marka Tullia Cicerona, z *Res gestae divi Augusti* a od Appiána.

² Parthští králové se od r. 247 př. n. l. nazývali Arsakovci, podle prvního vládce Arsaka I. Moderní historiografie jména jednotlivých králů rozlišuje dle rodného jména, ne však dle titulatury. Tedy dle jména, které vládcům bylo uděleno ještě jako chlapecké jméno, a nikoliv dle toho, pod jakým oficiálním jménem skutečně tito králové vystupovali. Je to zapříčiněno tím, že každý nový král této říše používal jednotné jméno Arsakés. Jednotlivé rozlišení pak záviselo pouze na pořadí vládců. Takže např. král Orodés II. byl Arsakés XIV. a jeho bratr Mithridatés III., krátce vládnoucí před ním, Arsakés XIII.

³ Království se rozšířilo na území dnešních států Sýrie a Turecka, Saudské Arábie, celého Iráku, Íránu, Afghánistánu, velké části Pákistánu a částečně zasahovalo

Hranice dvou největších státních útvarů v evropském a blízkovýchodním prostoru se díky své rozpínavosti dotkly již v průběhu 1. století př. n. l. Oba státy tak musely čelit vzájemným expanzivním nárokům, které zcela pochopitelně vedly k dlouhým a krvavým válkám. K vyhocení vztahu mezi oběma státy došlo před polovinou 1. st. př. n. l., kdy vojsko vedené Gnaem Pompeiem donutilo Parthy opustit Sýrii a uznat demarkační linii na Eufratu. Pokořená Parthie, která přišla o západní výspu své země, nebyla schopna aktivně zasáhnout a bránit se.

Na přelomu let 58-57 př. n. l. byl svými syny Mithridatem a Oródem sesazen a zavražděn slabý parthský panovník Fraatés III. Na trůn nastoupil jako starší z obou bratrů Mithridatés, vládl jako Mithridatés III. Mladší bratr se s tím však nemínil smířit, získal podporu předáků v čele se Surenou (o tomto muži se zmíním později) a Mithridata sesadil. Oródes II. svého bratra odsunul do politického pozadí a přenechal mu správu nad Médii. Nespokojený Mithridatés záhy přešel do opozice, obsadil jižní Mezopotámii a požádal Řím o podporu a pomoc. Konkrétně se obrátil na Cn. Pompeia, který měl k východní politice blízký vztah. Římský triumvir rozhodl o zásahu do vnitřních poměrů Parthie, pověřil tím svého legáta a správce Sýrie Aula Gabinia.

Ten na přelomu let 57 a 56 př. n. l. překročil s vojskem Eufrat a zaútočil na parthská postavení pod Oródovou správou. Odpor byl však příliš silný, Gabinius se stáhl z Mezopotámie zpět.⁴ Přestože Římané zatím v Parthii nebyli

---

i jih dnešního Turkmenistánu. Východní oblasti kolem řeky Indu však Parthové dlouhodobě neudrželi. Římská orlice se dostala na půdu Blízkého východu roku 129 př. n. l., kdy z bývalého pergamského království vznikla provincie Asia. K politickému vývoji parthské říše a prvním politickým kontaktům mezi Římany a Parthy viz následující literaturu: RAWLINSON, G., *The Sixth Great Oriental Monarchy (or the geography, history and antiquities of Parthia)*, London 1873; KEAVENEY, A., *Roman Treaties with Parthia circa 95 – circa 64 BC*, in: *American Journal of Philology*, 102, 1981, s. 195-212; SHERWIN-WHITE, A. N., *Lucullus, Pompey and the East*, in: CROOK, J. A. – RAWSON, E., *The Cambridge Ancient History (IX, The Last Age of the Roman Republic)*, Cambridge 1994, s. 229-273; KEAVENEY, A., *The King and the Warlords (Romano-Parthian relations circa 64-53 BC)*, in: *American Journal of Philology*, 103, 1982, s. 412-428. V češtině pak: DOBIÁŠ, J., *Dějiny římské provincie syrské I. (Do oddělení Judaie od Syrie)*, Praha 1924; KLÍMA, O., *Sláva a pád starého Íránu*, Praha 1977, s. 110-114; KNITTL, T., *Vztahy mezi římskou a parthskou říší v období 1. st. př. n. l. – 3. st. n. l.*, Opava 2009, Filozoficko-přírodovědecká fakulta SLU, s. 9-17, 38-40 (nepublikovaná diplomová práce).

⁴ Dio 39,56 (Dio, L. C. C., *Roman history III*, ed. Earnest CARY, Harvard – Boston 1914). Důvodem zastavení Gabiniova tažení byla také Pompeiova mise v Egyptě, kam nechal římský triumvir Aula Gabinia povolát.

úspěšný, rozhodl se triumvir M. Licinius Crassus zmatečný stav využít ve svůj prospěch. Po schůzce v Luce⁵ se domluvil s ostatními triumviry na tažení proti Parthii. Postavil armádu o síle sedmi legií, zajistil si správcovství nad Sýrií, tak aby dodal svému plánu jistou legitimitu.⁶ Na konci roku 55 př. n. l. opustil Řím a přesunul se do Brundisia, čímž začala jeho výprava na východ.⁷

Mezitím Mithridatés III. vedl občanskou válku proti svému bratrovi, králi Oródovi II. V jižní Mezopotámii byl velmi úspěšný, podařilo se mu obsadit Babylón a hlavní město říše Ktésifón (nedaleko Seleukeie). Oródes se v tomto momentě nacházel v kritické situaci.

Srovnáme-li všechna fakta a uvědomíme-li si, že Oródovu situaci komplikovala občanská válka, sedm Crassových legií chystajících se vrhnout do země, království arménské rozkládající se na severozápadě parthské říše, jež bylo pod vlivem Říma, a na jihozápadě žijící arabské kmeny, které od tažení Pompeia na východě udržovaly velmi dobré vztahy s římskou republikou, mohl se Crassus cítit skutečně jako budoucí vítěz. V tažení viděl velké vítězství a domníval se, že si tak vydobude velký respekt u římské veřejnosti. Snad doufal, že kampaň proti mocnému státu, jako je Parthie, bude hodnocena v očích občanů více než Caesarovo tažení proti galským kmenům či Pompeiovo tažení v Hispánii a na Blízkém východě.⁸ Je také otázka, zda římský triumvir od tažení neočekával kromě slávy i jiné užítky, jako např. peníze a drahocennosti (prostředky, které vždy provázely veškerá válečná tažení) nebo např. větší a stabilnější politickou moc. Crassus, považovaný dnes za nejbohatšího Římana své doby, zřejmě neměl velkou potřebu a touhu po dalším jmění, snad jen pokud jeho chamtivost zcela ovládala jeho povahu.

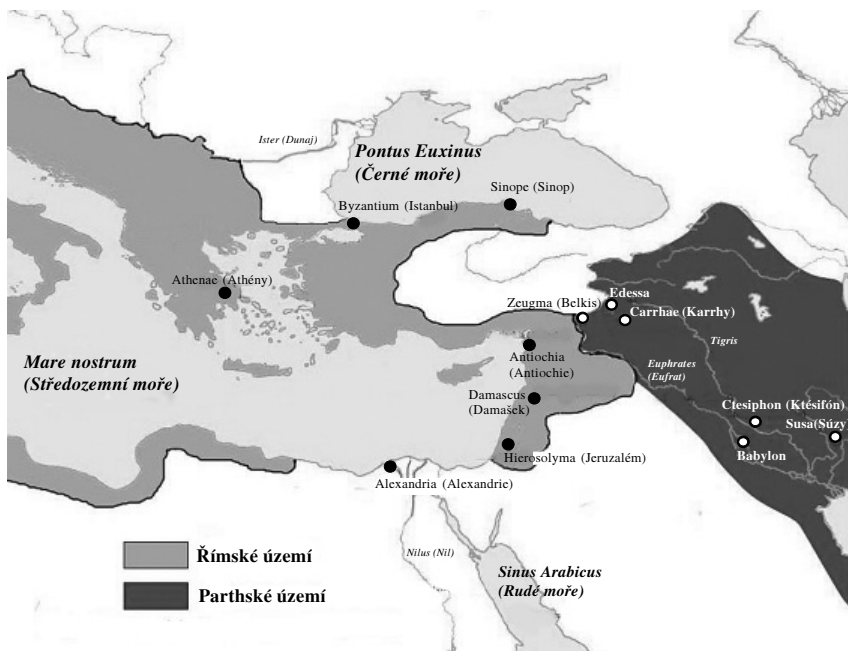
---

⁵ V dubnu roku 56 př. n. l. se v tomto toskánském městě sešli všichni tři triumvirové a řešili budoucí podíl na moci a na dalším fungování římského státu.

⁶ Ačkoliv v této době můžeme považovat M. Licinia Crassa, Cn. Pompeia a C. Iulia Caesara za tvůrce zahraniční římské politiky, nelze přitom zapomínat na stále silný senát, který oficiálně představoval politiku Říma. Pohled členů triumvirátu a členů senátu na problematiku Parthie v roce 53 př. n. l. se velmi lišil. Zatímco senát se stavěl k Parthii zdrženlivě, členové triumvirátu vystupovali vůči tomuto státu agresivněji.

⁷ Cic. *Ad fam.* 3,13, se zmiňuje o opuštění Říma Crassem a počátku jeho tažení. „*Crassum quidem nostrum minore dignitate aiunt profectum paludatum quam olim aequalem eius L. Paulum, item iterum consulem*“.

⁸ Sláva M. Licinia Crassa v této době již upadala. Jeho jediným velkým vítězstvím byla porážka Spartaka. A ani ta nemohla konkurovat např. Caesarovu galskému tažení, v očích Římanů se totiž jednalo „pouze“ o vítězství nad otroky.

Příloha č. 1 – Mapa Blízkého východu v polovině 1. stol. př. n. l.
(vytvořena autorem studie)

Na druhou stranu, válka samozřejmě i jako nejistý podnik znamenala poměrně snadný zisk peněz. Plútarchos sám upozorňuje na to, jak Crassus místo dobývání parthského území raději v bezpečí syrské provincie přepočítával své nabyté jmění.⁹ Zároveň s finančními prostředky by římský triumvir v úspěšné válce získal i slávu a moc, které by mu zřejmě pomohly zajistit potřebnou podporu římského lidu, aby si vůbec mohl udržet své specifické postavení v římském státě. Je celkem zřejmé, že se nechal inspirovat zejména Caesarovými úspěchy v Galii, které mu zajistily podporu plebejců. Pro další politickou kariéru nemohla Crassovi stačit pouze podpora několika vybraných vysoce postavených Římanů, ale právě i podpora nižších vrstev. Domnívám se tedy, že římský triumvir jednal rozhodně zcela pro svůj prospěch, tak aby pouze on mohl z války výtěžit úplné maximum.

⁹ PLUT. *Crassus* 17.

Na začátku své výpravy se mohl Crassus rozhodnout, odkud útok na Parthii povede. Především moderní historiografie¹⁰ hned jeho první velitelský počín kritizuje. Mohl si vybrat ze dvou směrů útoku. Jako první možnost se jevil postup směrem ze Sýrie a vniknutí rovnou do nížinaté oblasti za břehy Eufratu. Druhou možností byl přesun vojska do Arménie a odtud v hornatém prostředí postup do Mezopotámie. První z těchto variant poskytovala výhodu dobrého zásobování (blízkost moře a provincie Syria), jiné pozitivum se víceméně očekávat nedalo. Navíc by bylo nutné přemostit Eufrat, a to znamenalo, že armáda ustupující zpět z parthského území mohla být snadno odříznuta od únikové cesty. Druhá možnost, vpád z Arménie, skýtala kladných vyhlídek podstatně více. Jednak vzhledem ke spolenectví s arménským králem¹¹ a jednak pro postup v hornatém a kopcovitém terénu, který poskytoval římským vojákům taktickou výhodu. Parthové měli vojsko složené výhradně z jízdních oddílů, což by pro ně v momentu střetu obou armád znamenalo značný handicap. Nehledě na to, že v případě nutného ústupu by kopcovitý terén legionářům zajistil ochranu.

Crassus se rozhodl pro první možnost, což se později ukázalo jako velká chyba. Je otázka, zda si velitel římského vojska uvědomoval nebezpečí, které mu hrozilo od parthské jízdy, nebo skutečně neměl informace, jakou taktiku Parthové využívají.¹² Domnívám se, že římská logistika byla informová-

---

¹⁰ SAMPSON, G., *The Defeat of Rome in the East (Crassus, the Parthians and the Disastrous battle of Carrhe, 53 BC)*, Philadelphia 2008, s. 100.

¹¹ Řím a Parthové spolu politicky soupeřili o převahu nad Arménií. Nakonec Pompeius zaručil Arménii nezávislost a mezi oběma státy vzniklo spolenectví. ŠAGINJAN, V., *Dějiny Arménie (od počátku až do roku 2000)*, Praha 2001, s. 24-25.

¹² Parthské vojsko fakticky mělo pouze dvě hlavní složky, jízdní střelce a těžce ozbrojené katafrakty. Pěchota hrála v parthském vojsku pouze zanedbatelnou roli, nebo se o ní vůbec nic nedozvídáme. Zastoupení katafraktů ovlivňoval fakt, že pocházeli z nobility (tedy z aristokratů a jejich osobních družin), jejich počet tudíž nemohl být vysoký. Katafrakté (či *clibanarii*) patřili mezi elitní bojovníky se skvělým výcvikem a kvalitní výzbrojí. Úkolem těchto jednotek bylo, po předchozím zasypání šípy oddílem jízdních lučištníků, prolomit nepřátelskou obranu a definitivně nepřítele porazit. Jejich koně se vyznačovali mohutnější konstitucí, tak aby mohli nést těžkého bojovníka s výstrojí a zbroj koně. Právě kůň byl chráněn jakousi „kovovou čabakou“, pokryt šupinovou zbrojí, a to i na hlavě. Jízdní střelci byli jen lehce vyzbrojeni, jejich silou byla rychlost na koních, kompozitní luk a přesná střelba. Tato jízda měla za úkol rychlým pohybem obklopit nepřítele, zasypat je množstvím střel, a tak rozložit jejich formace. Více k taktice parthského vojska: WILCOX, P., *Rome's Enemies 3 (Parthians and Sassanid Persians)*, Oxford 2001.

na velmi dobře. Římané se přece s parthskými vojáky již setkali, ať už za Pompeia a jeho tažení na východě či za Gabiniovy ofenzivy.¹³ Crassus byl pravděpodobně příliš horlivý a nechtěl již více vyčkávat. Na druhou stranu se britský vojenský historik Gareth Sampson domnívá, že důvod, proč se Crassus rozhodl zaútočit ze Sýrie, byl čistě politický. Protože měl mandát pouze na Sýrii jako její správce, je možné, že nechtěl více komplikovat svoji situaci v senátu, a když už měl bojovat s Parthy, tak alespoň ze své provincie.¹⁴ Pak si však musíme položit otázku, zda by ho vůbec nelibost senátu mohla zastavit. Vždyť ani na začátku se nemínil příliš zabývat tím, zda se senát staví proti této válce, a do tažení se do jisté míry pustil na vlastní pěst. Koneckonců můžeme pouze polemizovat o tom, co římského velitele k tomuto rozhodnutí vedlo.

Roku 54 př. n. l. překročil Crassus Eufkrat a vstoupil do Mezopotámie. Přesnější datum přesunu římského vojska neznáme. Lze však jednoduše odvodit, že by Crassus, pokud by byl opravdu rychlý, stihl své vojsko dostat do Parthie před měsícem květnem, kdy se řeka, vzhledem k tání sněhu a velkému množství srážek z arménské vysočiny, rozlévá. Nicméně na přípravu a přesun zbývalo málo času, a zdá se proto pravděpodobnější, že musel počkat až na konec června, kdy vylití řeky ustává a přes pontonové mosty mohl řeku rychle přejít.¹⁵ Jakmile se dostal na parthskou stranu řeky Eufkrat, střetl se se satrapou Silakem. Silakés neměl proti římskému vojsku žádnou šanci. Byl vpádem nepřátelských sil zaskočen, navíc disponoval pouze malým počtem vojáků. Po menší šarvátkě se rozhodl ustoupit, čímž nechal Římanům na pospas několik měst, jako byly Ichny, Níkéforion a Karrhy.¹⁶

Ke konci roku 54 př. n. l. si zajistil římský velitel strategické předmostí. Sám se stáhl do Sýrie a v severní Mezopotámii nechal na 7000 legionářů a 1000 jezdců.¹⁷ Rozhodnutí stáhnout se z Mezopotámie a nepokračovat dále

---

¹³ Pompeiovo tažení v Malé Asii a v Sýrii, následně správcovství nad Sýrií Pompeiovým legátem Aulem Gabiniem. Více informací v: KNITTL, T., *op. cit.*, s. 40-44.

¹⁴ SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 100-101. Sampson se na s. 107 zmiňuje, že Crassus mohl být velmi prozíravý a nedůvěřovat Arménům. Problémy mezi oběma spojenci se objevily na jaře roku 53 př. n. l., kdy arménský král dorazil do tábora římského velitele (viz níže).

¹⁵ Zdroj informací o řece: UNESCO Water, sustainable development, conservation of freshwater, in: <http://www.unesco.org/water/wwap/news/iraq.shtml> (datum posledního vstupu 13. 1. 2009).

¹⁶ SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 101.

¹⁷ PLUT. *Crassus* 17.

v bojích, bylo, jak se zdá, vedeno chybným úsudkem. Parthie momentálně nebyla v situaci, kdy mohla příliš odporovat tak velké síle, jíž sedm římských legií rozhodně bylo. Navíc, kdyby se Crassovi podařilo spojit své síly s Mithridatovými na jihu Mezopotámie, situace by se v následujícím období pravděpodobně vyvíjela zcela jinak. Tuto chybu mu vyčítali už i starověcí historici. Například Plútarchos později píše: „*Zdá se, že tohle byla největší chyba, které se Crassus dopustil, necháme-li stranou výpravu samotnou, protože místo aby táhl stále vpřed a obsadil Babylón a Seleukeiu, města, která byla vždy Parthům nepřátelská, poskytl nepřátelům čas k přípravě.*“¹⁸ Kas-sius Dión Plútarcha doplňuje: „*Tak se stalo, že obsadil jen taková místa, kterých se mohl zmocnit pouze náhlým útokem, a nevěnoval žádnou pozornost zbylým ještě nedobytým místům, ale zanechával své vojáky se zpožděním v Mezopotámii a svou netečností v Sýrii poskytl Parthům čas připravit se a sužovat je na cizím území.*“¹⁹

Měl však Crassus vůbec zájem Mithridatovi v jeho nástupnické válce pomáhat, nebo mu nepřispěchal na pomoc ze zjištěných důvodů? Proč by se muž toužící po slávě, moci a dalším obohacení děлил s jinými? Mithridatovi se dostávalo podpory od Cn. Pompeia, Crassova politika se v tomto směru nemusela s Pompeiovou ztotožňovat, zvláště když byl blízko k získání alespoň části parthské říše.

Zatímco Crassus přečkával zimu v Sýrii, dorazil k němu jeho syn Publius²⁰ s darem od Gaia Iulia Caesara v podobě 1000 galských jezdců.²¹ Jak se zdá, zimní přestávku Crassus nevyužil, nepřipravoval vojsko na další tažení a nechal legionáře zahálet. Sám pak přepočítával jmění, které získal při tažení v Parthii roku 54 př. n. l.²² Parthové naopak v zimě roku 54/53 př. n. l. v netečnosti nesetrvávali a připravovali se na válku. Silaces (jenž nezabránil invazi Římanů) spěchal ke svému králi, aby ho informoval o situaci. Oródés se velmi obával, že Římané budou ještě ten rok pokračovat v tažení do jižní Mezopotámie a spojí své síly s Mithridatem. To se však nestalo, Crassus ta-

¹⁸ PLUT. *Crassus* 17 (zde i níže podle překladu A. HARTMANNA). Řecký autor měl na mysli, že tato města byla tvořena značným počtem řeckých osadníků, kteří k Římanům chovali lepší vztahy než k Parthům. Jak se nakonec později ukázalo (např. za Traianova tažení), nebyla to úplně pravda.

¹⁹ Dio 40,13.

²⁰ Oba Crassovi synové se účastnili Caesarova galského tažení.

²¹ Srovnej SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 102 a PLUT. *Crassus* 17.

²² PLUT. *Crassus* 17.

žení zastavil. Surena (Surenas)²³ proto ke konci roku 54 př. n. l. podnikl ofenzivu proti Mithridatovi, kterou Oródův bratr nakonec prohrál. Byl zabit, a tak občanská válka v Parthii skončila.

Současný významný britský historik Keaveney²⁴ pak tvrdí, že Surenův postup do jižní Mezopotámie začal již roku 55 př. n. l., probíhal celý následující rok a až na konci roku 54 př. n. l., kdy se Mithridatés již nemohl bránit, válka skončila. To by pak znamenalo, že Crassus věděl, že již nemůže Mithridatovi pomoci, a rozhodl se počkat do následujícího roku, aby se přílišnou horlivostí sám nevrhl do záhuby. Snad i proto se Parthové proti postupujícímu římskému nepříteli roku 54 př. n. l. prakticky vůbec nebránili, jelikož prioritou byla vnitřní válka. V každém případě vyřazením svého bratra se Oródés mohl plně soustředit na římskou ofenzivu.

Osudový rok 53 př. n. l. začal ve znamení jednání. Ke konci zimy, v době, kdy se Crassus připravoval na druhý rok tažení, k němu dorazily dvě delegace. První přišla od parthského krále Oróda II. Parthové chtěli jednáním zamezit dalšímu postupu; snad očekávali, že se římský velitel zastaví uprostřed svého tažení. Podoba jednání měla zastrašující charakter.²⁵ Oródés se necítil pravděpodobně jako budoucí vítěz, když chtěl zastavit římského velitele výhrůžkami. Když Crassus nakonec diplomatům na otázku, zda bude pokračovat v tažení, řekl, „... že dá odpověď v Seleukeii, zasmál se Vagisés, nejstarší z poselstva, ukázal střed dlaně a řekl: *Dřív vyroste tady chlup, než ty spatříš Seleukeiu!*“²⁶ Rozhořčené poselstvo odjelo zpátky do své vlasti.

Druhá výprava, která dorazila do římského tábora, byl arménský král Artavazdés²⁷ s 6000 jezdci. Crassa příjezd arménského krále zřejmě popudil. Vždyť Artavazdés měl již předchozího roku na Parthy zaútočit, a to s pod-

²³ O Surenovi nám zanechal informace PLUT. *Crassus* 21: „Surena nepatřil k lidem, jaké možno potkat každý den; svým bohatstvím, rodem i slávou ustupoval jen králi, svou statečností a schopnostmi byl mezi Parthy své doby první, a také velikostí a krásou tělesnou se mu nikdo nevyrovnal. Když se někam vydal na soukromou cestu, měl s sebou vždy tisíc velbloudů, kteří nesli jeho zavazadla, a dvě stě vozů pro své souložnice. Tisíc jezdců v brnění a ještě víc lehkooděnců tvořilo jeho průvod a všech jezdců, vasalů i otroků dohromady měl aspoň deset tisíc. Měl také právo, které se udržovalo v jeho rodě od nepaměti, že směl novému parthskému králi první vložít na hlavu diadém.“

²⁴ KEAVENEY, A., *The King and the Warlords (Romano-Parthian relations circa 64-53 BC)*, in: *American Journal of Philology*, 103, 1982, s. 412.

²⁵ PLUT. *Crassus* 18.

²⁶ PLUT. *Crassus* 18. Shodně komentuje toto jednání DIO 40,16.

²⁷ Vládl jako Artavazdés II. (53-34 př. n. l.).

statně větší armádou. Jednání jinak probíhalo klidně a v přátelském duchu.²⁸ Římský velitel ale určitě chtěl demonstrovat svoji moc a sílu, a proto poslal Artavazda zpět do Arménie a nadále hodlal vést tažení sám. Jako zajímavá se nám pak může jevit informace, že když se Artavazdés o několik měsíců později zoufale bránil útoku Oróda II., žádal Crassa, v tu dobu zaneprázdněného Surenou, o pomoc. Žádost zaslal spolu s omluvou za to, že minulého roku nepřispěchal na pomoc se slíbenou čtyřicetitisícovou armádou.²⁹ Toto nehořázné jednání Římana rozzlobilo a nechal Artavazda Oródovi na pospas.

Na jaře roku 53 př. n. l. opět překročil Crassus se svým vojskem Eufrat poblíž města Zeugmatu, a vstoupil tak podruhé do Mezopotámie. Plútarchos nám velmi dopodrobna líčí tento přechod vojska přes řeku: „... *strhla se hrozná bouře, blesk za bleskem jako by mířil přímo proti vojsku, vichřice vanoucí z bouřkových mračen se opřela do jeho mostu, rvala ho po kusech, až ho rozbila. Dva blesky udeřily do místa, kde chtěl tábořit. Jeden z velitelových koní, nádherně vyzdobený, se vrhl i s podkoním do proudu a stržen vírem zmizel pod hladinou. Vypravuje se také, že první orel, který byl zdvižen, sám od sebe otočil. K tomu ještě po přechodu řeky při rozdělení jídla vojákům byla nejdřív ze všeho vydávána čočka a sůl, a to považují Římané za smutečnické jídlo a předkládají mrtvým, a samému Crassovi při řeči k vojsku vyklouzlo slovo, které vojáky hrozně poděsilo. Řekl totiž, že dá strhnout most přes řeku, aby nikdo z nich neunikl. A třebaže by bylo nutné, když si uvědomil, jak nevhodně se vyjádřil, aby vzal to slovo zpět a zastrašeným vojákům vysvětlil, jak to myslel, ve své domýšlivosti to neudělal. Konečně když mu při obvyklé očistné oběti věštec podával vnitřnosti, vypadly mu z rukou. Když si všiml, jak jsou přítomní zaraženi, usmál se a řekl: To dělá stáří, ale ze zbraní by mi nic z rukou nevyklouzlo!*“³⁰

Plútarchos a shodně i Dión³¹ informovali o těchto událostech po více než sto letech. Proto musíme vzít v úvahu, že znamení, o kterých vyprávějí, se jednak vůbec nemusela stát, jednak mohla být značně přikrášlena pamětníky. Až do bitvy u Karrh se Parthové proti Římu moc nevyznamenalí a parthští králové vždy hráli roli těch slabších. Lze se tedy domnívat, že Crassus i jeho vojsko nepocítovali silné důvody k obavám.³²

²⁸ PLUT. *Crassus* 19.

²⁹ PLUT. *Crassus* 19.

³⁰ PLUT. *Crassus* 19.

³¹ Srovnej DIO 40,17-18.

³² KLÍMA, O., *op. cit.*, s. 113-114., KNITTL, T., *op. cit.*, s. 40-42.

Crassus opustil město Zeugma a pochodoval na východ. Římsíťi zvědovali ho informovali o parthské taktice spálené země. Nalezl pouze prázdné sýpky a vyliďněné oblasti. Nezalekl se a pokračoval dále, jelikož znamenitá římská logistika (zejména zásobování z přilehlých římských provincií) poskytovala dostatek zásob pro celé vojsko. Jeho cílem bylo střetnout se s nepřitelem a rozdrtit ho. Proto sledoval východní směr, kde měl informace o pohybu parthských oddílů.³³ K římskému vojsku se podle Plútarcha připojil jistý Abgaros, vůdce arabského kmene, který se snažil Crassa donutit k co k nejrychlejšímu postupu, což mělo dostat celé vojsko pod velký tlak a způsobit nedostatek zásob.³⁴ Současní historikové ale s Plútarchem nesouhlasí. Domnívají se, že Římané se pohybovali v povodí menších řek napájejících Eufkrat.³⁵ Takže netrpěli žízní a snad měli i dostatek zásob. Připočtíme k tomu i fakt, že se nacházeli nedaleko Ichen a Karrh, tedy měst, která obsadili předchozí rok. Vojsko se tak muselo pohybovat za příznivých podmínek, což odporuje zmínkám starověkých autorů.³⁶

Po neúspěchu jednání (v zimě roku 53 př. n. l., kdy Oródés poslal své diplomaty ke Crassovi) se parthský král rozhodl, že se Římanům pokusí postavit. Když bylo jasné, že válka je nevyhnutelná, rozhodl se rozdělit vojsko na dvě části. Sám vedl jednu část vojska proti Arménii, kde podnikl preventivní úder. Druhou část svěřil pod velení Sureny s pověřením postavit se Crassovi a Římany porazit. Parthský velitel, jak jsem již výše zmiňoval, se rozhodl vést válku spálené země. Nechtěl se ihned dostat do konfliktu s početně silnějším protivníkem. Jeho úmyslem bylo jednak zvolit co nejvhodnější místo pro bitvu, kde by dokonale využil svou jízdu, a jednak chtěl nepřátelské vojsko unavit, tak, aby pak dokázal přímo v bitvě využít svoji velkou pohyblivost. V květnu se již římské vojsko pod Crassovým velením nacházelo nedaleko města Karrhy, u řeky Belikh, kde na její druhé straně konečně stál nepřítel. Surena se v tomto momentu rozhodl pro střetnutí.

³³ SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 109.

³⁴ PLUT. Crasus 22.

³⁵ SROVNEJ ZIEGLER, K. H., *Die Beziehungen zwischen Rom und dem Partherreich*, Wiesbaden 1964, s. 86, SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 110.

³⁶ PLUT. Crasus 22, popisuje jak Abgaros vedl římské vojsko pouští: „... zavedl vojska do této pouště jako do zející propasti a že se ubírá cestou hodící se spíš pro náčelníka loupeživých kočovníků než pro římského imperátora?“, „toužíte po studánkách a potůčkách, po stínu a samozřejmě po koupání a hostincích?“, Dio 40,15 a 20.

U římského vojska je odhad počtu vojáků celkem jednoduchý. Kassius Dión i Plútarchos celkem shodně kalkulují se sedmi legiemi. Plútarchos navíc dodává, že tyto legie doprovázelo 4000 jezdců a stejný počet pomocných sborů.³⁷ S nadsazenými údaji přichází Appiános z Alexandrie. Odhadoval, že Crassus měl k dispozici až na 100 000 vojáků.³⁸ To je však nestřízlivý úsudek, tento počet by odpovídal přibližně 16-19 legiím, tedy většině celé římské armády.³⁹ S kolika vojáky tak skutečně mohl Crassus počítat, jestliže měla každá legie v této době celkovou sílu 4800-6000 vojáků? Pokud budeme uvažovat, že legii průměrně tvořilo 5400 mužů, pak se při síle sedmi legií dopočítáme výsledku 37 800 vojáků. Části z těchto legií byly roku 54 př. n. l. usazeny jako posádky v jednotlivých parthských městech dobytých Crassem – i tento fakt musíme při sledování počtu vojáků účastnících se bitvy u Karrh na římské straně zohlednit. Obvykle se udává, že se Crassus mohl spolehnout zhruba na 32 000 legionářů.⁴⁰ K tomu ještě nesmíme zapomenout připočítat 4000 jezdců a 4000 mužů pomocné pěchoty, které uvádí Plútarchos. Celkové číslo se tedy pohybuje kolem 40 000 vojáků, jež měl římský velitel v bitvě k dispozici.

Oproti tomu parthský vojevůdce Surena disponoval pouze 10 000 muži. Z toho bylo 9000 jízdních střelců a 1000 katafraktů. Parthské vojsko doprovázelo 1000 velbloudů nesoucích zásoby toulců se šípy. Římská přesila tak byla čtyřnásobná. Počet 10 000 mužů však neznamenal celou parthskou armádu. Velkou část vojáků s sebou vedl Oródés do Arménie. Surena pravděpodobně v bitvě disponoval pouze svými osobními vazaly.⁴¹ Pro budoucí bitvu bylo velmi důležité zásobování parthských jízdních střelců šípy. Pokud

³⁷ PLUT. *Crassus* 20.

³⁸ APPIANOS, *BC* 2,18: „*Ani toho však nedbal a nakonec zahynul* (tj. Crassus – pozn. autora) *v Parthii i se stejnojmenným synem a vojskem; ze sto tisíc vojáků se zachránilo do Sýrie necelých deset tisíc.*“ (Přel. J. BURIAN – B. MOUCHOVÁ.)

³⁹ První informace o konkrétním počtu legií máme za císaře Augusta. Počet legií, který se zvýšil během občanských válek (49-31 př. n. l.), snížil na 28. Viz GOLDSWORTHY, A., *Roman Warfare*, London 2007, s. 88-89.

⁴⁰ SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 117.

⁴¹ Počet parthských vojáků se odhaduje dle PLUT. *Crassus* 21. Společenský systém v tehdejší Parthii navazoval na předchozí perské společenské uspořádání. Vlastníci půdy se zodpovídali svým jednotlivým pánům (satrapům) a satrapové králi. Vazalové si tak udržovali určitý počet vojáků, kteří v případě ohrožení museli s vojskem přijít na pomoc. Právě satrapou byl již zmíněný Surena. K vazbám mezi vazaly, satrapy a králi viz SHERWIN-WHITE, A. N., *Roman foreign policy in the East 168 BC – AD 1.*, London 1984, s. 288.

by nebylo vyřešeno, musel by každý střelec spoléhat pouze na takové množství šípů, které měl v tu chvíli u sebe v toulci. Poté by došlo k boji muže proti muži, což by znamenalo pro tuto jízdu katastrofu. Proto dostatečná zásoba šípů zaručila tak důležitý přísun střeliva na velmi dlouhou dobu.⁴²

Je nutné konstatovat, že celá bitva probíhala v Surenově režii. To on pečlivě určil, na jakém místě a jakým způsobem bude probíhat. Nepříliš strategicky zdatný Crassus velmi ochotně „spolupracoval“ se svým nepřítelem. Surena vybral pro bitvu rovinatý terén s úmyslem dobře využít své jezdecké jednotky. Rozestavil vojsko do hluboké kolony⁴³ a elitní jednotky katafraktů zahalil⁴⁴ do zvířecích kůží tak, aby pro pozorovatele vypadaly jako běžní jízdní střelci.⁴⁵ Crassovým prvním počinem na začátku bitvy bylo vyslání průzkumníků.⁴⁶ Římané neměli dostatečné vědomosti o počtu nepřátelského vojska a o tom, zda Parthové disponují těžkými oddíly – katafrakty. Crassus se velice sebevědomě rozhodl postupovat na nepřítele. Jeho vojsko zpočátku pravděpodobně stálo v základní formaci *simplex acies*.⁴⁷ Tím, kdo Crassovi radil a na římského velitele naléhal, aby tuto formaci ponechal, byl Gaius Cassius Longinus. Větší bezpečnost vojska viděl v jednoduché dlouhé formaci na křídlech chráněné jízdu. Crassus však v momentě, kdy se začala blížit nepřátelská jízda, změnil formaci na *orbis (agmen quadratum)*, tedy čtvercovou formaci. Toto rozhodnutí se později, alespoň jak se domnívám, ukázalo jako vážná chyba. Vojsko bylo tímto aktem sroceno na malém prostoru, stalo se velmi málo pohyblivým, a nepřátelská jízda tak mohla bez problémů Římany obklíčit.

V posledním střetu mezi Římany a Parthy v bitvě u města Nisibis roku 217 n. l. však došlo k podobné situaci. Parthové za celá staletí svoji vojenskou taktiku nezměnili. Opírali se stále o střeleckou jízdu podpořenou obrně-

⁴² Právě velbloudi nesli velké zásoby šípů pro budoucí bitvu.

⁴³ Když nebyla armáda roztažena do klasické formace, nebylo pak možné přesně posoudit a odhadnout počet vojska.

⁴⁴ Na mysli mám to, že jezdcí i koně byli zahaleni do zvířecích kůží.

⁴⁵ PLUT. *Crassus* 23.

⁴⁶ PLUT. *Crassus* 23.

⁴⁷ *Simplex acies* – jednoduchá formace, kdy je celá legie rozestavěna v dlouhé řadě tak, aby ani početnějším či rychle se pohybujícím vojskem nemohla být obklíčena. K římským vojenským formacím viz COWAN, R., *Římská bojová taktika 109 př. n. l. – 313 n. l.*, Praha 2007, GOLDSWORTHY, A., *Roman Warfare*, London 2007, s. 55-56, 60, 202-203, či GOLDSWORTHY, A., *The Complete Roman Army*, London 2004, s. 46-58.

nými katafrakty. Právě v bitvě u Nisibidy Římané, poučení zkušenostmi z předchozích bitev (např. u Karrh), zformovali jednoduchou formaci *simplex acies*, čímž zabránili Parthům vojsko obklíčit. Proto také římské vojsko nebylo poraženo.⁴⁸

Crassus tedy rozprostřel vojsko do nepřiliš používané formace. Sampson se domnívá, že důvodem, proč římský velitel změnil taktiku, byla nevýhoda v počtu jízdy.⁴⁹ Na každého římského jezdce připadlo dva a půl parthského jezdce (4000 římských jezdců, včetně 1000 Galů, proti 10 000 Parthů). Osobně se domnívám, že tento fakt asi nemohl být rozhodující. V této době jízda v bitvě nehrála tak rozhodující roli, jako např. ve vrcholném středověku. Římské vojsko vždy mělo charakter ryze pěchotní a jízda sloužila pouze jako pomocná jednotka. Nicméně pravý důvod změny formace, a tím celé taktiky, nám uniká. Plútarchos nás informuje o začátku bitvy následovně: „*Když se přiblížili a velitel dal znamení, tu se celá pláň nejdřív naplnila tlumeným hřmotem a hrozným duněním. Parthové se totiž nepovzbuzují k bitvě troubením na rohy a polnice, ale mají kotle potažené zvířecí kůží, na nichž jsou připevněny mosazné rolničky, do těch kotlů bijí ze všech stran, takže zní hlubokým duněním, z něhož jde hrůza a které má v sobě něco ze řvaní divokých zvířat a z rachotu hromu. Parthové si dobře všimli, že ze všech smyslů sluch nejvíc působí na duši, nejrychleji probouzí její vášně a nejvíc člověka připravuje o rozvahu.*“⁵⁰ Pro lepší ilustraci doplňuji text o přílohy o průběhu bitvy (přílohy č. 2-4).⁵¹

Surena vydal rozkaz k útoku, jeho vojsko bylo uspořádáno v dlouhé koloně. V jejím čele jelo 1000 katafraktů, za nimi v dlouhém zástupu střelecké oddíly. Během tohoto útoku ze sebe katafrakti strhli kůže, aby konečně vyšla najevo jejich pravá totožnost. Tímto manévrem Surena zamýšlel vyvolat u svého nepřítele zmatek. Efekt se ale nedostavil. Dobře vycvičené římské legie nepropadly panice.⁵² Když se těžce obrněná jízda přiblížila k římským

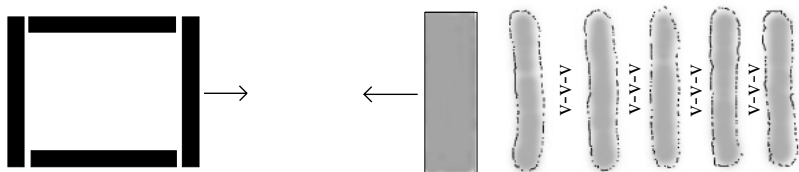
⁴⁸ Ale ani tehdy Římané nevyhráli, bitva skončila patovou situací a obě vojska odtáhla. Bitvu popisuje HEROD. 4,15. K pádu parthské říše a formování nové sasánovské říše po r. 224 n. l.: DARYAEE, T., *Sasanian Iran (224-651 CE)*, Costa Mesa 2008, s. 5-21.

⁴⁹ SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 125.

⁵⁰ PLUT. *Crassus* 23.

⁵¹ Ilustrace znázorňující průběh bitvy jsou vytvořeny autorem této studie dle předlohy SAMPSON, G., *The defeat of Rome in the East (Crassus, the Parthians and the disastrous battle of Carrhe, 53 BC)*, Philadelphia 2008.

⁵² SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 126-127.

Římané se zformovali do formace orbis a postupují k nepříteli. Parthové v dlouhé koloně se pomalu přibližují

Příloha č. 2 – První fáze bitvy

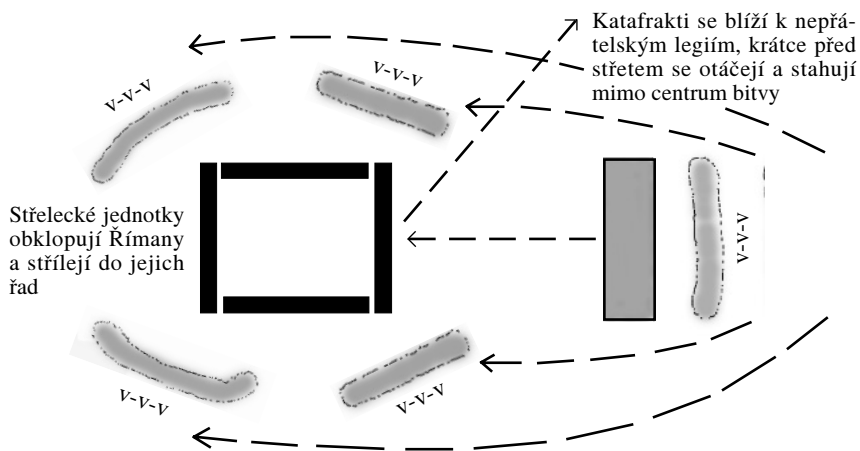
legiím, zvolna se otočila a stáhla svůj útok. V tomto momentě se zbytek parthských jezdců rozdělil a začal obklopotvat římský čtverec.

Crassus si povšiml, co se děje, a nechal svoje lehké pomocné oddíly zaútočit na nepřátelskou jízdu, aby zabránil uzavření římské armády. Plán se však minul účinkem: „... *když se pokusili vyrazit k útoku, snášeli totéž, nemohli však nepřátelům oplatit stejně. Parthové totiž stále prchali, přitom ale stále stříleli a v tomto způsobu boje jsou po Skytech nejlepší.*“⁵³ Celkem 9000 parthských střelců střílelo do římských řad, jakýkoliv pokus o protiútok na tyto jezdce byl neúspěšný. Parthští střelci se vždy stáhli a neustále zasypávali útočící římské jednotky. Tím je donutili se stáhnout zpět do čtverce.⁵⁴ Neustálá smršť šípů způsobovala římským řadám velké ztráty, ale ne takové, aby útoky způsobovaly paniku. Je možné, že legie stály pevně v sevěřených formacích želvy (*testudo*),⁵⁵ což by snížilo počet ztrát. Crassus tak zcela logicky vyčkával, až Parthům dojdou šípy a pak nepřítel rozdrtí. Surena byl

⁵³ PLUT. *Crassus* 24.

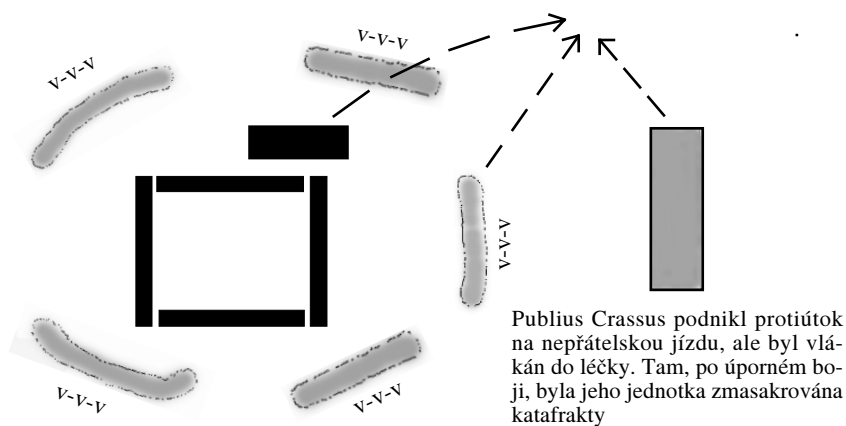
⁵⁴ Jednalo se o obdobnou taktiku, jakou používali např. Skythové či nomádské kmeny.

⁵⁵ Ale o tom od Dióna ani od spolehlivějšího Plútarcha nemáme žádné informace. Jde pouze o domněnku.

Příloha č. 3 – Druhá fáze bitvy

ale dobře připraven, 1000 velbloudů neslo velké množství toulců s šípy, a tudíž se střelci vždy snadno stáhli a doplnili střelivo. Mimo čtverec se v tu chvíli nacházela menší skupina z vojska (asi 1300 jezdců, 500 lučištníků a 8 kohort – 4000 mužů) pod vedením Publia Crassa.⁵⁶ Mladý Crassus se rozho-

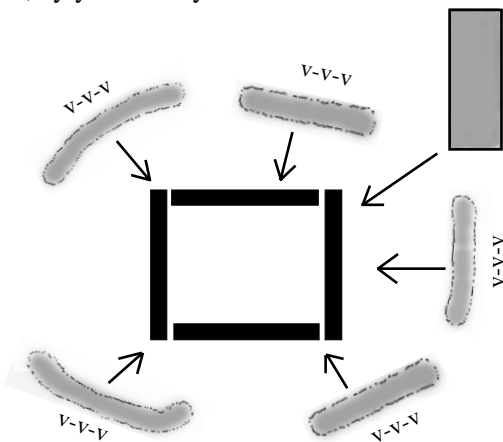

Příloha č. 4 – Třetí fáze bitvy

⁵⁶ PLUT. *Crassus* 25.

dl, že se pokusí nastalou situaci nějak řešit. Napadl nejbližší nepřátelské jezdce a pronásledoval je.⁵⁷ Parthská jízda reagovala jednoduchým ústupem a nechala se Římany pronásledovat. Ti naprosto bezhlavě stíhali parthskou jízdu, a tak se dostali do pasti.

Když byly oddíly příliš daleko od formace římského čtverce, zaútočili na Publia Crassa katafrakti. Nejprve šípy střelců a pak těžké oddíly legionáře totálně pobily. Ve chvíli, kdy se stala situace prakticky bezvýhodnou, nechal se Publius Crassus probodnout mečem od svého pobočníka.⁵⁸ Mezitím, co bojoval o holý život, se jeho otci podařilo ustoupit na vyvýšené místo, a tak alespoň trochu zpomalit nájezdy parthských střelců. To vše bylo provedeno za nepřetržitého dopadání nepřátelských šípů.⁵⁹ V této době se také Crassus dozvěděl, že jeho syn je mrtev a že oddíly, které s ním podnikly protiútok, byly rozdrceny.⁶⁰

Poslední fáze bitvy. Střelci opět obklopili celý římský čtverec a katafrakti opakovaně napadali legionářské řady

Příloha č. 5 – Čtvrtá fáze bitvy

Nyní začal finální útok Parthů. Opět se jim podařilo obklíčit celou římskou formaci. Katafrakti neustále napadali pevně stojící řady jednotlivých kohort. Římany před totální katastrofou zachránila až tma. Bylo by jen otázkou času, než by počet mrtvých a raněných ovlivnil soudržnost římských řad a došlo

⁵⁷ PLUT. *Crassus* 25.

⁵⁸ PLUT. *Crassus* 25.

⁵⁹ SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 132.

⁶⁰ PLUT. *Crassus* 26.

by k úplnému rozdrčení vojska. Parthové však nechtěli riskovat boj v noci,⁶¹ proto se stáhli a rozhodli se pokračovat až následující den. Crassus však neotálel, a jakmile boje utichly, rozhodl se pro hromadný ústup do bezpečí města Karrh, vzdáleného pouze několik kilometrů od bojiště. Tam měl v úmyslu se přeskupit a chvatně postupovat pryč z parthského území. Sampson se domnívá, že římský velitel neúspěch u Karrh nepřijímal jako svoji úplnou porážku. Chtěl se stáhnout z Mezopotámie, přezimovat v Sýrii, doplnit mužstvo, nechat odpočinout veterány z Karrh a následující rok vtrhnout opět do Parthie. Při tomto tvrzení vychází autor z analýzy dobových pramenů.⁶²

Vyčerpaní vojáci (přeživších bylo zhruba 20 000, z toho velká část raněných) se vydali na noční pochod do Karrh. Pro mnoho z nich tento přesun znamenal pochod smrti. Snad několik tisíc raněných po cestě zemřelo.⁶³ Dión a Plútarchos se nemohou shodnout, zda Crassus přímo velel ústupu, či nikoliv. Plútarchos píše,⁶⁴ že Crassus byl psychicky i fyzicky vyčerpán a nebyl schopen vést vojsko do Karrh, zatímco Kassius Dión se o Crassově vele ní při ústupu zmiňuje.⁶⁵

Ve městě Karrhy se vojsko dlouho nezdrželo. Padlo rozhodnutí, že je nutné se co nejrychleji dostat do bezpečí. Vojsko bylo rozděleno do tří oddílů. Pouze jediný z nich se dostal zpět do Sýrie. Tomuto oddílu velel Gaius Cassius Longinus.⁶⁶ Zbývající dvě skupiny byly příliš pomalé, Parthové je dostihli u úpatí hory, stále ještě na parthském území. Zde se Římané opevnili, zatímco Surenovi vojáci oblehli celé úpatí. Římané byli vyzváni, aby kapitulovali. Crassus se po dohodě se svými veliteli rozhodl k akci. Spolu se dvěma legáty a se svými pobočníky Octaviem a Petroniem sešel z úpatí k táboru Parthů setkat se se Surenou.

Tam již čekal na koni sám Surena se svými důstojníky. Dle Plútarcha se Parth rozohnil: *„Co to má znamenat?“ zvolal, římský imperátor jde pěšky, a my jedeme na koni? a poručil, aby mu přivedli koně. Když Crassus řekl, že ani jeden, ani druhý se nedopouští chyby, protože každý jde ke schůzce tak, jak je v jeho zemi zvykem, prohlásil Surena, že mírová dohoda mezi králem a Římany je už sice uzavřena zde na místě, ale že je třeba odebrat se k řece a tam smlouvu sepsat; řekl při tom: „Vy Římané nemáte přece zrovna dobrou*

⁶¹ V noci nemohli mít jistotu, zda střelci nestřílejí do vlastních řad.

⁶² SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 136, se opírá v tomto mínění o Plútarcha.

⁶³ STOV. PLUT. *Crassus* 28 a SAMPSON, G., *op. cit.*, s. 136.

⁶⁴ PLUT. *Crassus* 26.

⁶⁵ DIO 40,25.

⁶⁶ PLUT. *Crassus* 29.

*paměť na úmluvy' a podal mu ruku. Když si Crassus posílal pro koně, řekl Surena, že to není třeba: 'Vždyť ti král daruje tohohle' a okamžitě tam stál pro Crassa kůň se zlatou uzdou, podkoní Crassovi pomohli do sedla, běželi vedle něho a ranami pobízeli koně k větší rychlosti. Octavius první chytil koně za uzdu a po něm Petronius, jeden z vojenských tribunů, pak i ostatní obstoupili koně a pokoušeli se ho zastavit a odtrhnout ty, kteří se na Crassa tlačili z obou stran. Došlo k zmatené tlačenci, pak přišly i rány, Octavius tasil meč a zabil podkoního jednoho z barbarů, druhý probodl Octavia zezadu. Petronius neměl s sebou zbraň, dostal ránu do krunýře, nebyl však zraněn a seskočil z koně; Crassa zabil Parth jménem Exathrés.*⁶⁷ Crassova hlava byla oddělena od těla a do úst mu nechali Parthové nalít roztavené zlato.⁶⁸ To mělo symbolizovat, že tak dopadne každý, koho bude pohánět chamtivost a chuť po bohatství.

Surena následně vyzval římské vojsko na kopci, aby se vzdalo. Ti, kteří tak učinili, byli vzati do zajetí.⁶⁹ Tímto skončilo celé římské tažení na východě v letech 55-53 př. n. l. Pro římskou říši se bitva u Karrh stala do budoucna traumatickou záležitostí. Od punských válek římské vojsko nebylo nikdy takto katastrofálně poraženo, prestiž armády velmi utrpěla. Jak připravované tažení Caesara, tak tažení skutečně provedené Markem Antoniem mělo jednak eliminovat hrozbu, ale také udělit odplatu za Karrhy. Antonius však roku 36 př. n. l. neuspěl, velkolepé tažení se proměnilo v debakl a pouze zkušenost římského velitele zabránila katastrofické porážce. Nakonec jisté zadostiučinění získal císař Augustus. Jemu se podařilo nikoliv vojenským nátlakem, ale diplomacií získat zpět odcizené odznaky od poražených Crassových a Antoniových legií.⁷⁰ Nicméně trauma si Římané nesli i v dalších staletích.⁷¹

⁶⁷ PLUT. *Crassus* 31.

⁶⁸ DIO 40,27.

⁶⁹ Ti, kteří odmítli, se pokusili utéct a v malých skupinách se dostat do Sýrie.

⁷⁰ K navrácení odznaků došlo roku 20 př. n. l. Viz AUG., *Mon. Anc.* 29 (AUGUSTUS, *Velleius Paterculus and Res gestae divi Augusti*, ed. Frederick W. SHIPLEY, London 1924).

⁷¹ Plútarchos mluví o výpravě jako o antické tragédii (PLUT. *Crassus* 32 a 33), podobně APPIÁNOS, *BC* 2,18. I významný římský básník Publius Vergilius Maro píše: „*budťo že slzavou válkou se chystá do Getska vpadnout, nebo chce na Indy táhnout neb Hyrkány, Araby dálné k samým východu mezím a od Parthů prapory žádat*“ (VERG. *Aen.* 7,604-606 – přel. O. VAŇORNÝ). Římský básník tak poukazuje na ztrátu odznaků římských legií právě u Karrh. Pozdější významný autor a římský senátor Petronius si povzdchl nad osudem M. Licinia Crassa: „*Fortuna vůdců tré*

Přeživších legionářů, kteří se úspěšně vrátili do Sýrie, bylo jen několik tisíc. Vedl je C. Cassius Longinus, který pak bránil oblast Sýrie před vpádem Parthů. Ironií osudu je, že právě Cassius, který se účastnil bitvy u Karrh a byl o několik let později jedním z iniciátorů atentátu na Caesara, pak společně se svým přítelem Markem Iuniem Brutem žádali o pomoc východní království, včetně Parthů.⁷² Surena jako velký vítěz bitvy u Karrh a schopný velitel získával na popularitě právě i na úkor parthského krále. Je tedy možné (pokud by pocházel z arsakovského rodu), že svojí oblibou by mohl ohrožovat trůn samotného Oróda. Oródés toto zřejmě nechtěl riskovat a nechal rok po bitvě u Karrh Surenu zavraždit. Podrobnější informace o tomto Oródově činu však neznáme, proto se to, že se tak stalo z důvodu rivality mezi nimi, můžeme pouze domnívat.

Crassovo tažení v letech 55-53 př. n. l. zatáhlo oba státy do vleklých územních sporů, které s určitými přestávkami skončily až pádem parthské říše na začátku 3. st. n. l. a následně pokračovaly i za sásánovské dynastie na perském královském trůnu. Nemůžeme neustávající boje však chápat jako vinu římského triumvira. Jednalo se o pouhé vyvrcholení expanzivní politiky obou mocností. Přesto je bitva považována za velmi důležitou, snad až přelomovou. Důvodem bylo zničení početnějšího římského vojska početně slabším nepřítelem.

BIBLIOGRAFIE

Prameny:

- APPIÁNOS, *Krise římské republiky (Římské dějiny II – Občanské války)*, přel. Jan BURIAN – Bohumila MOUCHOVÁ, Praha 1989.
- AUGUSTUS, *Velleius Paterculus and Res gestae divi Augusti*, přel. Frederick W. SHIPLEY, London 1924.
- CICERO, *Letters to Atticus II*, překlad D. R. SHACKLETON BAILEY, Cambridge 1965.

---

nám povznesla, Enyo smrtná z různé hromady zbroje jim všechněm zřídila hrobku: u Parthů pohřben Crassus a Pompeius v libyjském moři leží – nevděčný Řím pak skropil Caesar svou krví.“ (PETRON. Sat. 120 – přel. K. HRDINA)

⁷² Především pak Quintus Labienus. Byl synem Tita Labiena, slavného vojevůdce Caesara v Galii. Po smrti Bruta a Cassia v roce 42 n. l. se stal spojencem Pakora (syna parthského krále Oróda II.) a bojoval jako zastávce republikánského zřízení proti tzv. druhému triumvirátu.

- DIO CASSIUS, *Roman history III*, přel. Earnest CARY, Cambridge (Mass.) 1914.
 HÉRÓDIANOS, *Řím po Marku Aureliovi*, přel. Jan BURIAN – Bohumila MOUCHOVÁ, Praha 1976.
 PETRONIUS, *Satirikon*, přel. Karel HRDINA, Praha 2000.
 PLÚTARCHOS, *Životopisy slavných Řeků a Římanů II*, přel. Antonín HARTMANN, Praha 1967.
 VERGILIUS, *Aeneis*, přel. Otmar VAŇORNÝ, Praha 1970.

Studie a monografie:

- COWAN, R., *Římská bojová taktika 109 př. n. l. – 313 n. l.*, Praha 2007.
 DARYAEE, T., *Sasanian Iran (224-651 CE)*, Costa Mesa 2008.
 DOBIÁŠ, J., *Dějiny římské provincie syrské I. (Do oddělení Judaie od Syrie)*, Praha 1924.
 GOLDSWORTHY, A., *Roman Warfare*, London 2007.
 GOLDSWORTHY, A., *The Complete Roman Army*, London 2004.
 KEAVENEY, A., *Roman Treaties with Parthia circa 95 – circa 64 BC*, in: American Journal of Philology, vol. 102, 1981, s. 195-212.
 KEAVENEY, A., *The King and the Warlords (Romano-Parthian relations circa 64-53 BC)*, in: American Journal of Philology, vol. 103, 1982, s. 412-428.
 KLÍMA, O., *Sláva a pád starého Íránu*, Praha 1977.
 KNITTL, T., *Vztahy mezi římskou a parthskou říší v období 1. st. př. n. l. – 3. st. n. l.*, Opava 2009, Filozoficko-přírodovědecká fakulta SLU (nepublikovaná diplomová práce).
 RAWLINSON, G., *The Sixth Great Oriental Monarchy (or the Geography, History and Antiquities of Parthia)*, London 1873.
 SAMPSON, G., *The defeat of Rome in the East (Crassus, the Parthians and the disastrous battle of Carrhe, 53 BC)*, Philadelphia 2008.
 SHERWIN-WHITE, A. N., *Roman Foreign Policy in the East 168 BC – AD 1*, London 1984.
 SHERWIN-WHITE, A. N., *Lucullus, Pompey and the East*, in: CROOK, J. A. – RAWSON, E., *The Cambridge Ancient History (IX, The Last Age of the Roman Republic)*, Cambridge 1994, s. 229-273.
 ŠAGINJAN, V., *Dějiny Arménie (od počátku až do roku 2000)*, Praha 2001.
 WILCOX, P., *Rome's Enemies 3 (Parthians and Sassanid Persians)*, Oxford 2001.
 ZIEGLER, K.-H., *Die Beziehungen zwischen Rom und dem Partherreich*, Wiesbaden 1964.
<http://www.unesco.org/water/wwap/news/iraq.shtml> (datum posledního vstupu 13. 1. 2009)

■ SUMMARY**Roman disaster at Carrhe (53 BC)**

Battle of Carrhe in the year 53 BC became one of the most important and also, to some extent, quite unique battles in the history of ancient times. It was not a standard battle in the war between the two states which was a unique feature. Campaign was a „private“ nature, when Crassus was especially interested in his own favor. Nevertheless, we cannot understand war as a purely opportunistic, but as an act which would sooner or later probably occur. Both states, the Roman Empire and Parthia have reached certain expansive climax. In my study, I primarily try to describe events and to refute some of the inaccuracies and erroneous assumptions which remain on the battle and that maintained from the ancient authors (for example, that the troops were exhausted by marching in the desert). I also explain the reasons of the slaughter of outnumbered Roman troops as a fundamental strategic decision of the Roman commander and erroneous and excessive self-confidence in this campaign.